

vice prekrizale vsem, ki imajo kaj premoženja. Že zdaj najdeš tisoč in tisoč pridnih in poštenih obertnikov, ki ne morejo več shajati, ker so delalci gospodje, mojstri in obertniki pa njih sluge. — Po liberalnem hujskanji rase strašansko moč „internacionale“, ki bode s krvavo šibo tepla liberalno Evropo in v splošnem polomu dopričala vladam in narodom, da brez krščanstva države obstati ne morejo!

Tudi v svoji ožji slovenski domovini nahajamo mnogo znamenj bližajočih se hudih časov. Vse toži nad hudobo in razbrzdanostjo mladeži, nad nezvestobo in prevzetnostjo družine; sodnije nemajo dosti pesti in dežela ne zmore več stroškov, poloviti in pozapreti konči najdrznejše hudo delnike. Liberalni postavodajalci so pa šole dotle doterali, da v premnogih krajih, posebno pa v mestih, kateketi pri mladih rabeljnih obstati več ne morejo, o krščanski vzreji pa ni ne duha ne sluha. Iz take mladeži brez vere, brez strahu, brez pokorščine navstane v malih letih zárod, ki bode krog in krog vse okužil, hodobnim pa služil za orodje njih prekucijskih namenov.

Osoda, katero je brezbožni liberalizem kat. cerkvi pripravil, bo zadela njega in vse one, kateri so njemu pomagali, da se je človeštvo zneverilo Bogu in Zveličarju svetá in — poživinilo. Socijalna prekucija bode veliki petek za liberalno Evropo, pa tudi zgodnja danica vesele velike noči za sv. kat. cerkev po mnogem trpljenji, ki jo zdaj stiska. To upanje jej vzbuja vsakoletna velika noč; kajti življenje njenega začetnika, Božjega Sinu in Rešenika svetá, je tudi njeno življenje. Iz trpljenja, muk in smrti pelje pot tudi njo k ustajenju in veselju, sovražnike njene pa v osramotenje in propad!

0 prenarredbi srenjskih zadev.

V.

Ozrimo se nazaj v pretekle čase in pogledimo, kako da je bilo vse uravnano, da zamoremo prejšnje naprave primeriti sedanjim in tako presoditi, ali smo napredovali, ali pa rakovo pot šli? Do leta 1850 so okrajne polit. gospôške, katerih je bilo po Štajarskem blizo 220, krajno policijo zvrševale. Okrajni niso bili preobširni; le dva sta štela 13.000 duš, peteri vsak po 10.000; petintrideset jih je imelo med 6000—8000 duš, drugi pa po 2000—4000 in še manj.

Poleg svojih drugih poslov so zvrševale okrajne gospôške policijo tako rekoč igraje, brez posebnih stroškov, a vendar izdatno. S pomočjo gospôške in po njenem navodu skrbeli so župani po srenjah za javni mir, varnost in lepi red, sodelovali ali pomagali so toraj v izročnem področji pri policijski upravi. Starodavne dačne občine bile so v resnici samostalne ter so

gospodarile s svojim občinskim premoženjem — vsaka za se. Umetno zloženih občin ni bilo.

Postavljene sredi ljudstva in toraj zvedene v vseh njegovih razmerah delale so okr. gospôške lahko in krepko, in to največ zato, ker so bile blizo ter imele veljavo v očeh ljudstva. Za oskrbovanje okrajnega premoženja in okr. zavodov so bili političkim oblastnijam v pomoč okrajni zastopi, obstoječi iz srenjskih županov, župnikov in okr. gosposčin; sklepe tega zastopa je pa službeno zvrševal okrajni načelnik ali glavar. Okrajni zastop je sestavljal letni proračun okrajnih stroškov in dajal račun o njih, kateri se je okrožni gospôski (kresiji) v potrjenje predlagal. Za okrajni zastop sam pa ni bilo nobenih stroškov, ker ni potreboval posebnih prostorij, niti ne uradnikov za zvrševanje svojih sklepov.

Okrajne gospôške so ob enem opravljale vse sodnijske zadeve kakor tudi ves posel denešnjega notarskega delokroga. Vrh tega so delale tudi namesto prejšnjih grajšinskih gospôsk (dominij), ter bile mirivne sodnije, pred kterimi so se morale stranke pogajati, preden so kako pravdo začele. Ljudje so tedaj večidel le z eno gosposko opraviti imeli, ki je čisto blizo bila in ob enem vse zvrševala. Uradovanje bilo je ročno, celó primerno in prav cenó na vsako stran. Večidel dobro gospodarstvo sirotinskega premoženja je marsikoga otelo večega zadolženja in pogube. Pravde in kazenske razprave so bile malo, kedaj in tudi zastran javne varnosti se ni bilo veliko pritoževati. Notarjev ni bilo treba in advokatov je bilo le malo. Treba ni bilo posebnih srenjskih priklad, okrajne so pa bile prav majhne in skoro vsako leto povsod enake. Pri vsem tem so pa bile okrajne ceste veliko boljše od sedanjih.

Proti okrajnim gospôskam imeli so podložniki zavetja pri okrožnih oblastnijah ali kresijah, kamor so ljudje pogostoma prihajali, če se jim je pri okrajni gospôski le količkaj krivice godilo. Ne tajimo, da so kmetje tu in tam stiskani bili; godilo se je pa to večidel tam, kjer so bogatini grajšine kupovali ali v najem jemali ter na vrat na nos obogateti hoteli. A zdaj? Zdaj kmeta odirajo drugi, ki scer nemajo grajšin, imajo pa velike kupe denarjev po eskomptnih bankah, hranilnicah, v državnih in drugih papirjih, ter si nakupujejo vinogradov in posestev, da že skoro ne vedó kam ž njimi. Kmetijstva pa propadajo od dné do dné bolj.

Ne tajimo tudi, da so iz tujega v deželo pripeljani nemški uradniki tu in tam s slovenskim ljudstvom trdosrečno ravnali; toda, kar zadeva narodne pravice, se pritožujejo tudi zdaj slovenski listi od leta do leta, da se slovenski neče uradovati, dasi imamo vse polno slovenskih advokatov, notarjev in uradnikov! Ljudstvo toraj nikakor ni na boljsem, nego v občie na slabšem.

Med nekdanjo okrajno gospôsko in med pod-

ložnimi (zda je so „državljeni“, stvar je pa ista) bila je nekaka rodovinska ali patriarhalna razmera. Kmet je storil svojo dolžnost po najložjem potu, namreč s tem, kar je sam imel in pridelal. Če ga je pa sila pritisnola, ob času nesreče, požarja, slabe letine, toče ali povodnje itd., je imel pri grajšinski gospôski zavetja, ter ga ni lahko brez pomoči odpravila, v pre mnogih krajih je v resnici očetovsko za svoje skrbela. Kmetje bili so poprek precej premožni; le zapravljivcem se je zgodilo, da so prišli na kant in kmetijstva zgubili. — Da nam pa kdo ne očita, češ, da smo fevdalci in si želimo starih časov z vsemi krivicami nazaj, povemo prihodnjič, kar je bilo slabo in pogubno ter se itak držati ni dalo in tudi ne povrne več.

Gospodarske stvari.

O vinstvu,

ali kako se vino v kleti oskrbuje.

(Spisal Franjo Jančar.)

Kako se mošt pretaka?

Nekteri imajo za pretakanje stroj ali mašino s črevom ali cevjo iz guta-perbe, ktera sega iz soda v sod. Človek, ki mašino goni, zamore v petih minutah pet veder pretočiti. Mi pa se poslužujemo medene pipe, s katero se tudi pet veder v četrtinki ure lahko pretoči. Mošt pretakamo, ko se je debela in težka nesnaga v sodu že vsedla, kar se k večjemu v 24 urah zgodi; toraj se že za 8 ali 12 ur pretakati zamore. Za pretakanje se dober in snažen sod pripravi ter se mu palec dolg in širok kosček žveplja vžge; ogorek se odstrani, lijavka nastavi in v bližnji napolnjeni sod pipa dene ter začne pretakanje, ktero traja, dokler čistejši mošt iz pipe teče; ko pa že začenja bolj gosti, črno-sivi mošt z gostejo nesnago pri-tekati, se pipa hitro zaškrne. Ta goščava ali vsedene droži, v katerih je še dosti vina, se v drug ravno tako dobro pripravljen sod vlijejo in vse drožje v ta sod spravi, kar ga še od drugih sodov pride. Kdor kadi več ne potrebuje, zamore vse drožje v kad vlivati, slednjič pa vso čorbo v prazen sod pospraviti. Preden se ta goščava ali drožje iz soda izlije, je treba sod nekoliko zganoti, da se drožje čisteje izcedi skozi piliko v ška-f. Prazen sod se sedaj ne izpere, temuč koj ožveplji; potem se iz bližnjega v tega pretaka kakor v prvič. Tako se ravna do konca. Ako zadnjič kateri sod prazen ostane, ga je treba snažno iz-prati in dobro splahniti, potem podložiti in na piliko obrniti, sicer se ne bi zadosti ocedil in osušil, kar je potreba, da se brez skrbi shrani.

Kako se sodi napolnjuje?

Pri pretakanji se ne smejo sodi do pilike napolniti, ker bi mošt sicer izmetaval, kadar vre,

in bi ga po takem veliko v zgubo šlo, temuč le do dva palca pod piliko se sodi napolnijo, in mošt meče pod se, kadar kipi.

S čim se pilike pokrivajo?

Nekteri imajo posebno pripravo, bodisi le-seno, prsteno ali stekleno, ki jo v pilike trdno zasadijo in tako zabranijo vinskemu duhu in moči ali alkoholu iz mošta puhteti, kadar vre. Navadno pa se poslužujemo po troje trtinah listov, ki se na pilike denejo; s tem se tudi zavarje preobilno izhlapenje, ker se listje dobro vjema s piliko. — Kamnene plošice so že manj prikladne, ker niso zadosti gladke in snažne, niti ne pokrijejo dobro pilike. Mnogo boljše tudi niso vrečice, v katerih je pesek vžit, s kterimi tu in tam pilike pokrivajo. Take vrečice sicer pilike dobro pokrijejo, ali lahko se tudi pesek v sod natrosi, in roba, iz ktere je vrečica narejena, je moštu lahko škodljiva. Ostani-mo toraj pri trtinem listju, ktero gotovo zado-stuje namenu.

Kako se končá prvo pretakanje?

Ko smo ves mošt pretočili in goščavo od vseh sodov v poseben sod pospravili, ako je va-nj šlo, se vsa posoda: lijavka, škafi, žehtar, kad ali kateri prazen sod prav snažno v čisti vodi omije in iz-pere. Potem se na zračnem kraji razpostavi, pri-merno podloži in sodi na piliko obrnejo, ináč bi se obcediti in dobro osušiti ne mogli. Ko je vsa posoda osušena, se spravi na gantnarje ali med sode povezne; tako ostane silno potrebna posoda vedno pri rokah.

Kaj je še treba v kleti storiti?

Navadno se precej blata nanosi v klet, ker o tem času več ljudi vhaja va-njo; zato se mora blato po tleh z motiko postrgati; plesnjina po stenah in gantnarjih se mora s trdo brezovo metlo podrsati, pajki in pajčevina pomesti, sodi čedno obrisati, nepotrebni čepi pospraviti, in podloge za sode ob koncu gantnerjev zložiti, zadnjič pa duri zaklenoti in — imetek Božjemu varstvu izročiti ter reči: „križ Božji!“

O govedarstvu.

(Poduk v ljutomerski kmetijski šoli.)

(Konec.) Unemajočih reči ne smemo dajati brejim kravam, da ne izvržó, na primer takih pomočkov, ki vzbujajo v kravi speči nagon po plemenu, kar sem že v eni prejšnjih številkk „Gospodarja“ omenil. Ledenega tudi ne sme taka krava nič uživati. Plodnici nevaren je tudi vsak pretres in prevelika toplotna prememba v orga-nizmu nad in pod 30° R., to je namreč normalna živalska toplota. Tako kravo treba tudi varovati, da ne dobi napenjajoče hrane, n. pr. zelene de-telje idr.

Resno je, da breje krave gre bolje pasti